

DES DEL MEU ÉSSER DE DONA NEGRE

ZOLIA CUETO VILLAMÁN

Bogotà, Colòmbia

Sóc una dona negra camperola i religiosa, de la República Dominicana. Vaig arribar a Colòmbia fa 29 anys. Per mi va ser una sorpresa estar en una ciutat com Bogotà amb una presència tan baixa de població afro, relegada generalment als barris més pobres i marginals. Anys després la violenta escalada dels paramilitars va provocar el desplaçament de milions de persones cap a l'interior del país, des de zones com l'Urabá. Els paramilitars actuaven com una força irregular de l'Estat, patrocinats per grans grups econòmics, com Chiquita Brands (reconegut pel Departament de Justícia dels EUA), que es beneficiava de la guerra en apoderar-se de grans regions, entre elles les pertanyents històricament a les Comunitats Tradicionals Negres. Gran part d'aquest desplaçats va aconseguir "ubicar-se" a les perifèries de les grans ciutats sobrevivint en condicions precàries, amb la recerca diària de feines informals.

Com si no n'hi hagués prou amb el desplaçament patit i l'assassinat de familiars, molts dels seus líders populars van ser acusats de fomentar la violència i enviats a la presó. Aleshores ja s'emprava la modalitat de "falsos positius", acusant dirigents de la Unió Patriòtica i civils comuns de ser els responsables de les matances rurals. Les dones afro, les esposes i fills d'aquests acusats, van arribar a barris com Palermo Sud, proper a la presó La Picota.

Fou en aquest context on vaig desenvolupar la meua tasca missionera, acompanyant principalment les esposes dels presos. Vam intentar recuperar la memòria històrica i col·lectiva des del ser negres, per fiar l'esperit de resistència i superar les adversitats i la discriminació. La majoria d'aquestes dones afro eren pobres, violentades, desplaçades, sense accés a l'educació ni els serveis bàsics, desocupades i marginades. Aquest procés va ajudar a identificar orígens i somnis comuns. La fe del Poble Negre ens va ajudar a rebel·lar-nos davant l'opressió

per reivindicar els nostres drets legítims.

Cap al 2000 van enviar-me a Mosquera Nariño, a la costa pacífica, on vaig iniciar una altra tasca amb dones afro. Moltes estaven fustigades per la violència, i amb les necessitats bàsiques sense satisfer. L'Estat es reduïa a la presència militar, sense assumir ni solucionar els problemes reals de la comunitat. Com a religiosa em va tocar acompanyar dones afectades per la presència paramilitar que, per exemple, els negava la possibilitat de recollir i enterrar els morts; moltes vegades vam haver de recollir cadàvers surant en el mar o el riu, amb cartells de "prohibit recollir-lo".

Vam començar un procés de reflexió sobre aquesta realitat inhumana i violenta a la llum de la paraula de Déu, des d'una lectura popular i compromesa del missatge cristià. Així va sorgir el grup "Dones per la dignitat de Mosquera-Nariño", que reflexionava sobre l'experiència de llibertat i opressió, els drets de les dones a la vida, a la terra, i com reivindicar els seus legítims drets com a ciutadanes.

Vam dur a terme una tasca ètnico-territorial contra el masclisme, exigint que escoltessin les propostes de les dones pel que fa a la participació a la vida ciutadana, l'etnoeducació i el maneig dels recursos naturals i de l'Estat.

Uns anys més tard em van assignar a Buenaventura, el port més important de Colòmbia, marcat per les contradiccions entre la zona portuària i la pobresa de la resta de la ciutat, on el 82% de la població afro està desocupada. El 2007, amb una violència sistemàtica basada en tortures, massacres, desplaçaments i desaparicions contra les famílies, els paramilitars van provocar a Buenaventura la destrucció del teixit social. Va ser una estratègia mestre per posicionar-se en el territori i dominar la ciutat. Per la comunitat negra la família extensa és un dels pilars de la seva resistència.

El 2011 vam començar un procés amb les mares

de les/els desapareguts. El grup s'anomena: "Dones entreteixint veus per les i els desapareguts de Buenaventura". Es va caracteritzar pel seu coratge i valentia, ja que el sol fet de reclamar a les autoritats pel destí dels desapareguts era arriscar-se a tortura o mort. Una de les seves iniciatives van ser les plantades els dijous davant el centre administratiu. Vam il·luminar-nos amb la Paraula de Déu, sobretot amb el text de 2Sam 21, 1-14. Rispà ens va motivar i ens va animar per reclamar els nostres drets com a mares. Ens tensava l'ànima per continuar dempeus, amb pluja o sol: érem allà amb fotos dels seus éssers estimats desapareguts.

Són veus de dones que clamen davant un govern sord i cec al que no li importa el patiment dels seus conciutadans. A les cares d'aquestes dones grans, amb el pes d'una història dura de lluites i patiments, es nota que no estan derrotades. Les seves paraules són d'ànim, per continuar reclamant fins que les autoritats donin resposta. Reclamen justícia sense veritat, sense reparació dels danys comesos i sense assegurar que no es tornaran a repetir aquests fets. En les seves oracions i diàlegs demanen per altres dones que pateixen en silenci per por a venir a la plaça pública a cridar pels seus fills/es desapareguts.

Les dones negres, a Colòmbia i altres parts del món, ens sabem posseïdores d'un llegat ancestral de segles de lluita. L'amor per la nostra causa ens ajuda a enfrontar les diverses formes de discriminació, marcades per un racisme i sexisme estructurat. Denunciem la marginalitat, que respon a un sistema econòmic excludent que no va acabar amb l'abolició legal de l'esclavitud i que continua generant inequitat i mort. Diuen els bisbes en el document de Santo Domingo: "Tant a la família com a les comunitats eclesials i les organitzacions, les dones són les que més comuniquen, sostenen i promouen la vida, la fe i els valors... Aquest reconeixement xoca escandalosament amb la freqüent realitat de la seva marginació, dels perills als que es sotmet la seva dignitat, i de la violència que pateixen moltes vegades. A aquella que dona i que defensa la vida, se li nega una vida digna. L'Església es sent cridada a estar al costat de la vida i defensar-la en la dona" (106).

En la vida religiosa les dones afro també hem anat reivindicant el nostre dret a l'equitat. Recordo

que en el meu procés de formació una religiosa de la comunitat em va dir que jo "era bona, tenia qualitats per ser una religiosa... però que l'únic problema que tenia era ser negra". Em va tocar la fibra més íntima i sagrada de la persona: la meua identitat, les meves arrels. Vaig entrar en un procés de confusió que amb el pas del temps em va fer plantar cara davant les accions discriminatòries, especialment en defensa de les dones afrodescendents que acompanyo en la meua tasca pastoral.

Les dones negres portem uns quants segles construint pau. La nostra paraula i acció es caracteritzen per generar vida malgrat la violència rebuda. Per tal que es continuïn gestant canvis a l'interior de les societats, cal per part nostra assumir com a nostres els següents reptes:

- continuar formant-nos, per disminuir les bretxes que ens separen d'altres dones no negres.
- finançar els processos identitaris, conèixer la nostra història, saber d'on venim.
- continuar sostenint els vincles familiars, conservant la saviesa ancestral i essent el pilar que manté el patrimoni identitari i cultural.
- per naturalesa som defensores dels Drets Humans i la vida. Les nostres aportacions a la defensa de la vida continuen essent avui una necessitat.
- formar-nos per a la participació política i arribar als escenaris en els que es prenen les decisions, on els homes han acaparat la paraula.
- valorar i recuperar el nostre ésser de dones negres, enfortir la nostra autoestima, i que el nostre cos sigui un espai de memòria i història recreada.

Per acabar, vull fer un reconeixement a totes aquelles dones negres que a Amèrica i el Carib han aportat amb les seves vides i les seves lluites per tal que avui continuem construint història i forjant ambients propicis en els que les dones negres pobres, marginades i excloses, tinguin amb la resta de dones, l'oportunitat d'aportar les seves vivències i canviar les pràctiques de racisme i indiferència que vivim en els nostres països. Per aconseguir tot això cal trencar amb els prejudicis i visions excludents perquè... no som aquí només per servir el cafè, arreglar els llits i fer les tasques de casa. Som capaces de prendre decisions, de fer política, de donar suggeriments sense límit (Natalie, Organització Afro Caribenya). ▣